

AMANDMAJI

k predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2O) - druga obravnava, EPA 2117-IX za sejo matičnega delovnega telesa

Delavska koalicija poslankam in poslancem pošilja predloge sprememb Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem zavarovanju (ZPIZ-2O), ki ga je Državnemu zboru predložila vlada. Kot obširneje pojasnjujemo v spremnem dopisu, so najmanj trije elementi tako imenovane pokojninske reforme, škodljivi tako za delovne ljudi kot upokojence. Ob tem, da je reforma škodljiva in bo poslabšala materialni položaj trenutnih in bodočih upokojencev ocenjujemo, da je reforma v takšni obliki tudi nepotrebna. Ukrep dviga upokojitvene starosti bo mnoge, ki dela ne bodo več zmožni, prisilil v nadaljnje delo, sprememba referenčnega obdobja za izračun pokojnin in sprememba formule za usklajevanje pokojnin pa bosta realne pokojnine znižala.

Vse te ukrepe so v preteklih reformah že uvajale pretekle vlade, učinek na materialni in socialni položaj upokojencev pa je bil vedno enak. Realna kupna moč upokojencev se je z leti zniževala, pokojnine so izgubljale na vrednosti, ljudje so delali vse dlje in socialna slika upokojenske populacije je postajala vse slabša. Poslanke in poslance zato pozivamo, da podprejo predložene amandmaje in črtajo škodljive ter nepotrebne ukrepe, ki bodo socialni položaj upokojencev dodatno poslabšali.

K 17. členu

Člen se črta.

Obrazložitev:

17. člen predloga zakona spreminja 27. člen ZPIZ-2, ki ureja pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine. Predlagatelj zastruje temeljni pogoj za pridobitev pravice do starostne pokojnine, upokojitveno starost. Za tiste, ki niso dopolnili 40 let pokojninske dobe, so pa dopolnili najmanj 15 let zavarovalne dobe, člen predvideva zvišanje upokojitvene starosti iz 65 na 67 let. Prav tako se za dve leti, na 62 let zvišuje pogoj upokojitvene starosti za tiste, ki dopolnijo 40 let pokojninske dobe brez dokupa. Predlagatelj ocenjuje, da je ukrep dviga upokojitvene starosti z vidika vzdržnosti sistema eden ključnih ukrepov, ki ga je treba sprejeti. Istočasno predlagatelj ugotavlja, da reforma ZPIZ-2 iz leta 2012 *»še vedno daje pozitivne učinke z vidika dvigovanja dejanske upokojitvene starosti in daljšanja dopolnjene pokojninske dobe, kar sicer pozitivno vpliva na srednjeročno javnofinančno vzdržnost pokojninske blagajne [...]«*.¹ Predlagatelj sam dodaja, da je cilj podaljševanja delovne ¹ aktivnosti starejših in posledično dviga upokojitvene starosti uspešno zasledoval tudi ZPIZ-2G iz leta 2019. Predlagatelj ugotavlja tudi, da je *»Opredelitev reforme izhajala iz premise, da je slovenski pokojninski sistem visoko tvegan, vendar je ta premisa temeljila na napačnih predpostavkah*

¹ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 1 str.1 (Dostopno na: <https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/6059c53c21fbc0739a21624900c3478d068ca07f917a0baf7337f3567b7ec593>)

in posledično napačnih projekcijah.«.²

Da realne potrebe po dvigovanju upokojitvene starosti v resnici ni, v določeni meri ugotavlja že predlagatelj sam. Z vidika vzdržnosti sistema ta ukrep ni potreben, saj je delež izdatkov za BDP, ki ga namenjamo za pokojnine nižji od povprečja razvitih držav EU. Prav tako je v dobri kondiciji pokojninska blagajna. Poleg tega predlagatelj ni ponudil nikakršne alternative na prihodkovni strani – niti dviga prispevka delodajalcev za PIZ, ki je bil znižan začasno, niti uvedbe prispevka na pasivne vire.

Ukrep dviga upokojitvene starosti bo poslabšal materialni in socialni položaj delovnih ljudi. Vlada za takšen ukrep nima mandata, zato poslanke in poslance pozivamo, da podprejo predlagan amandma in ukrep iz predloga zakona črtajo.

K 19. členu

Člen se črta.

Obrazložitev:

19. člen predloga zakona po analogiji s starostno pokojnino zastruje pogoje za pridobitev pravice do predčasne pokojnine. Predlagamo, da se člen črta iz enakih razlogov kot so navedeni v obrazložitvi amandmaja k 17. členu.

K 20. členu

Člen se črta.

Obrazložitev:

Predlog 20. člena spreminja 30. člen obstoječega zakona, ki določa pokojninsko osnovo, od katere se odmeri starostna pokojnina. Osnove tvorijo plače, z zakonom določena nadomestila, drugi prejemki ter zavarovalne in druge osnove, od katerih so bili v obdobju trajanja obveznega zavarovanja zanj plačani predpisani prispevki. Za izračun pokojninske osnove se po obstoječem zakonu upoštevajo osnove, zmanjšane za davke in prispevke, ki se plačujejo od plače po povprečni stopnji v Republiki Sloveniji, iz katerihkoli zaporednih 24 let zavarovanja od 1. januarja 1970 naprej, ki so za zavarovanca najugodnejša. Predlog vlade to obdobje podaljšuje, in sicer se obdobje podaljšuje s 24 na 40 najugodnejših let zavarovanja, z možnostjo izločitve petih najmanj ugodnih let.

Tudi ta ukrep sledi reformnemu trendu iz preteklosti, saj sta referenčno obdobje podaljševala tako ZPIZ-1 kot ZPIZ-2. Posledica je bilo znižanje izdatkov pokojninske blagajne in tudi nižje pokojnine. Ocenjujemo, da bo ta ukrep pokojnine znižal v povprečju za 4% in da je zato z vidika zagotavljanja dostojnosti pokojnin nepravilen in zgrešen. Poslance zato pozivamo, da sprejmejo amandma in predlog podaljšanja referenčnega obdobja črtajo.

² Ibid., str.2

K 26. členu

Besedilo 26. člena se spremeni tako, da se glasi:

»V 39. členu se v prvem odstavku letnica »2021« nadomesti z letnico »2026«, odstotek »29,5 %« pa z odstotkom »30 %«.

Tretji odstavek se spremeni tako, da se glasi:

»(3) Ne glede na določbe tega zakona, ki urejajo odmero starostne in invalidske pokojnine, je zavarovancu (moškemu in ženski), ki je pridobil pravico do starostne ali invalidske pokojnine po določbah tega zakona in je dopolnil 40 let pokojninske dobe, zagotovljena pokojnina (v nadaljnjem besedilu: zagotovljena pokojnina) v višini 785 eurov.«.

V četrtem odstavku se letnica »2021« nadomesti z letnico »2026« in število »41« s številom »60«.

Peti odstavek se spremeni tako, da se glasi:

»(5) Zavarovancu iz tretjega in četrtega odstavka tega člena, ki je pridobil pravico do starostne ali invalidske pokojnine v sorazmernem delu po mednarodnih pogodbah, je zagotovljena pokojnina v višini 60% najnižje pokojninske osnove.«

Za desetim odstavkom se doda nov, enajsti odstavek, ki se glasi:

»(11) Znesek pokojnine iz tretjega in petega odstavka tega člena se ne zagotavlja zavarovancem, ki uveljavijo pravico do delne pokojnine, zavarovancem, ki uveljavljajo izplačilo dela pokojnine ali izplačilo sorazmernega dela pokojnine po 116. členu tega zakona in zavarovancem, ki po uživanju poklicne pokojnine ne izpolnjujejo pogojev za priznanje starostne pokojnine iz 27. člena tega zakona ter pridobijo pravico do pokojnine v skladu s tretjim stavkom drugega odstavka 204. člena tega zakona.«.

Obrazložitev:

Najnižje invalidske pokojnine se naj odmerijo v višini najmanj 60% od najnižje pokojninske osnove, saj je to znesek, ki približno ustreza tudi višini seštevka denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka in s tem najnižja invalidska pokojnina postane primeljivejša znesku nadomestila za invalidnost po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov, ki pripade osebam, ne glede na delovno aktivnost in vključenost v zavarovanje. Standard pravic, ki se delovnim invalidom zagotavlja na podlagi obveznega zavarovanja ne sme biti nižji od standarda pravic, ki se invalidom zagotavlja po drugih predpisih.

Ker v praksi prihaja do primerov, da prejemniki sorazmernih delov pokojnin zaradi birokratskih in administrativnih zapletov, ter nezmožnosti ali neobstoja določene pravice v matični državi, sorazmernega dela v drugih državah sploh ne prejmejo ali pa je ta tako mizeren, da praktično ne omogoča dostojnega življenja v Sloveniji, predlagamo, da se postavi spodnja meja tudi za višino sorazmernih delov pokojnin. Primeroma imamo recimo invalida, ki je prejel sorazmerni del invalidske pokojnine v znesku nekaj več kot 260 evrov, pri čemer ima skoraj 13 let pokojninske dobe v Sloveniji, kar pa je še vedno premalo za neposredno uveljavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja, zato se zanj upošteva pokojninska doba iz tujine na podlagi

mednarodnih sporazumov, s preračunom mesecev pokojninske dobe v Slovenij / skupne pokojninske dobe (v njegovem primeru je to 153/424).

Če je nekdo postal invalid medtem, ko je opravljal delo v Sloveniji in v Sloveniji plačeval prispevke, ima država dolžnost, da mu zagotovi dostojno življenje. Predlagamo, da invalidska pokojnina in sorazmerni del pokojnine izplača v višini 60% najnižje osnove.

K 29. členu

Besedilo 29. člena se spremeni tako, da se glasi:

»41. člen se spremeni tako, da se glasi:

»41. člen
(pogoji za pridobitev pravice do invalidske pokojnine)

(1) Pravico do invalidske pokojnine pridobi:

- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost I. kategorije;
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s polnim delovnim časom brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 55 let;
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s krajšim delovnim časom od polnega najmanj štiri ure dnevno brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 50 let;
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. ali III. kategorije in mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev, ker je dopolnil 65 let starosti.
- zavarovanec, ki na podlagi ugotovljene invalidnosti II. ali III. kategorije uživa nadomestilo iz invalidskega zavarovanja in ni vključen v obvezno zavarovanje in dopolni starost 60 let, pri čemer se šteje starost 60 let za datum nastanka invalidnosti.

(2) O pravici iz pete alineje prejšnjega odstavka Zavod po uradni dolžnosti obvesti upravičenca, ki pravico koristi po lastni izbiri.

Obrazložitev:

Predlagatelj je z novo peto alinejo dodal novo kategorijo zavarovancev, ki bodo ob izpolnjevanju določenih pogojev pridobili pravico do invalidske pokojnine. Novo peto alinejo spreminjamo tako, da znižujemo zahtevano dopolnjeno starost na 60 let ter črtamo pogoj, da mora biti zavarovanec vsaj osem od zadnjih desetih let prejemnik nadomestila iz invalidskega zavarovanja. Smatramo, da je pogoj odvečen in restriktiven, ter da je dopolnjena starost zadosten pogoj za pridobitev pravice. Pri odmeri invalidske pokojnine se torej starost 60 let šteje za datum nastanka invalidnosti, od česar se bo računala prišteta doba po 137. členu zakona. Prišteta doba se izračuna na podlagi drugega odstavka 137. člena zakona in znaša 56 mesecev. V peti alineji gre za izbirno pravico, glede na pričakovano višino invalidske pokojnine v primerjavi z nadomestilom za invalidnost. Z novim drugim odstavkom v povezavi s petim odstavkom prejšnjega odstavka torej predlagamo, da je pravica do invalidskega

upokojitve opcijska in da lahko upravičenec ostane prejemnik nadomestila iz invalidskega zavarovanja, v kolikor je to zanj ugodneje.

K 38. členu

Člen se črta.

Obrazložitev:

Predlagatelj dviguje zakonsko upokojitveno starost za pridobitev vdovske pokojnine iz 58 na 60 let. Iz enakih razlogov, kot so navedeni v obrazložitvi amandmaja k 17. členu, predlagamo črtanje.

K 43. členu

Člen se črta

Obrazložitev:

Predlagatelj iz 60 na 62 let dviguje starostni pogoj, ki staršem, ki jih je zavarovanec oziroma uživalec preživeljal do svoje smrti, zagotavlja pridobitev pravice do družinske pokojnine. Iz enakih razlogov, kot so navedeni v obrazložitvi amandmaja k 17. členu, predlagamo črtanje.

K 48. členu

Besedilo 48. člena se spremeni tako, da se glasi:

»V 72. členu se za drugim doda nov tretji odstavek, ki se glasi:

»(3) Pravico do poklicne rehabilitacije lahko pridobi zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost III. kategorije, ki se glede na preostalo delovno zmožnost lahko usposobi v okviru svojega poklica za drugo delo, ki ga bo opravljal s polnim delovnim časom ali s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma 20 ur tedensko.«.

Obrazložitev:

Spremenjeni 72. člen zakona, ki ureja pogoje za pridobitev pravice do poklicne rehabilitacije, v prvem in tretjem odstavku glede na veljavno ureditev določa nova starostna pogoja za zavarovance, pri katerih je nastala II. kategorija invalidnosti. Gre za dvig starosti za dve leti glede na sedaj veljavno starost (iz 55 na 57 let v prvem odstavku in iz 50 na 52 let v tretjem odstavku). Iz enakih razlogov, kot so navedeni v obrazložitvi amandmaja k 17. členu, predlagamo črtanje. Ohranja pa se možnost pridobitve pravice do poklicne rehabilitacije za zavarovanca, pri katerem je nastala III kategorija invalidnosti.

K 52. členu

Člen se črta.

Obrazložitev:

Po novem naj bi pravico do premestitve po končani poklicni rehabilitaciji pridobil zavarovanec, pri katerem je nastala II. kategorija invalidnosti in na dan nastanka invalidnosti še ni dopolnil 57 let starosti. Tudi tu predlagatelj dviguje starostno mejo iz 55 na 57 let. Iz enakih razlogov, kot so navedeni v obrazložitvi amandmaja k 17. členu, predlagamo črtanje.

K 53. členu

Člen se črta

Obrazložitev:

Člen po vzoru višanja upokojitvene starosti zvišuje tudi starost za uveljavitev pravice do invalidske pokojnine. Iz razlogov, navedenih v obrazložitvi amandmaja k 17. členu, predlagamo črtanje 29. člena predloga zakona. Trenutno ima zavarovanec, pri katerem je podana III. kategorija invalidnosti in ni več zmožen za delo s polnim delovnim časom, ter zavarovanec, pri katerem je nastala II. kategorija invalidnosti po dopolnjenem 55. letu starosti in ima preostalo delovno zmožnost za opravljanje dela, na katerem dela, ali za drugo delo vsaj s krajšim delovnim časom od polnega, pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma najmanj 20 ur tedensko. Vladni predlog viša starostni pogoj na 57 let, zato iz razlogov, navedenih v obrazložitvi amandmaja k 17. členu, predlagamo črtanje.

K 67. členu

Člen se črta.

Obrazložitev:

Člen ureja postopno spremembo trenutno veljavne formule usklajevanja pokojnin iz razmerja 60 % rasti plač in 40 % rasti cen (inflacija) na razmerje 20 % rasti plač in 80 % rasti cen. Po predlogu se bodo že naslednje leto pokojnine uskladile za 50 % rasti plač in 50 % rasti cen, nato pa se v obdobju od 1. 1. 2031 do 31. 12. 2039 vsako leto delež rasti plač v formuli usklajevanja zniža za 3 odstotne točke, dokler v letu 2040 ne doseže razmerja 20 % rasti plač in 80 % rasti cen. Opozarjamo, da bo ta ukrep prizadel tako obstoječe kot bodoče upokojenke in upokojence. Ker plače praviloma rastejo približno 1,5 krat hitreje od inflacije, ta ukrep pomeni, da bodo z vsako redno letno uskladitvijo pokojnin upokojenci prejeli manj kot bi po obstoječem zakonu. Ukrep bo torej dodatno znižal realne prejemke upokojencev, od katerih že sedaj mnogi živijo v revščini.

Zato predlagamo, da poslanke in poslanci podprejo amandma in ta ukrep črtajo.

K 149. členu:

V drugem odstavku se črta besedilo »če gre ob odmeri nadomestila za enakovrstno pravico in enak delovnopravni status delovnega invalida«.

Obrazložitev:

Navedena omejitev enakovrstne pravice in enakega delovnopravnega statusa ni v skladu s sodbo ESČP Krajnc proti Sloveniji, zato menimo, da je potrebno omejitvi odpraviti in zavarovancem priznati pravico do ugodnejšega nadomestila ne glede na morebitno spremembo delovnopravnega statusa.

V Ljubljani, 16. 6. 2025

Delavska koalicija